

DOSYA**TOPLUMSAL YAPIDA VE
DEMOKRASİLERDE MESLEK ODALARININ
YERİ VE İŞLEVİ**

Gülşen ALP*

Demokrasiyi çoğulcu ortamlar yaratmaktadır. Çağdaş demokratik toplum, herkesin en geniş şekilde katılma olanağı bulabildiği, çoğulcu örgütlü toplumdur. Burada önemli olan, ekonomik, siyasal, toplumsal yapıların belirlenmesinde tek güç merkezinin mi çok sayıda güç merkezlerinin mi rol aldığıdır. Güç merkezlerinin sayısı arttıkça, demokratik uygulamaların çoğalması da sağlanmaktadır. Çoğulculuk ve katılım kavramları, gerçekleştirme aşamasında, ikincil örgütlerin yarattığı mekanizmayla demokrasinin yönünü belirleyen ve demokrasiye özelliğini kazandıran temel unsurlar olmaktadır. İkincil örgütler olarak meslek odaları, demokratik kitle örgütü olma nitelikleriyle çoğulcu demokratik rejimde gördükleri hizmetlerle, toplumsal, siyasal, ekonomik hayat ile ülkenin kalkınması, çağdaşlaşması ve demokratikleşmesi süreçlerinde önemli görevler yüklenmektedir. Bu durum ülkemizde geçmekte olduğu süreçte halen önemini korumaktadır.

Bir başka açıdan kitlelerin örgütleri yoluyla ülke yönetimine katılması, çağdaş demokrasi anlayışının yansıması olarak varlığını sürdürmektedir. Örgütlerin etkin hizmet vermelerinin ve etkili olmalarının yolunun katılımdan geçtiği de bilinmektedir.

Öte yandan ülkemizde meslek odaları ve üyelerine yönelik yeterli araştırma ve inceleme bulunmamaktadır. Meslek odası üyeleri de oda amaç ve görevleri hakkında bilgili değildir.

İMO (İnşaat Mühendisleri Odası) Ankara Şubesinde bu konuda bir araştırma yaptırılmıştır. Bu yazının sahibi tarafından hazırlanan ve sonuçlandırılan araştırma aynı zamanda TODAİE'deki Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programında tez olarak kabul edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen verilere dayanılarak oluşturulan bu çalışma sonucunda; üyelerin meslek odalarına bakışları, beklentileri ve toplumsal profilleri açısından bulgular elde edilmiştir (Alp G., 1996). Bu yazı bu bulgulardan faydalanılarak oluşturulmuştur.

* İMO Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

MESLEK ODASININ AMACI VE İŞLEVİ

Ülkemizde meslek odaları çok farklı beklentiler içinde kurulmuştur. Ancak gerek meslek yasası ve gerekse TMMOB kuruluş yasası mesleğe toplumda "rağbet ve itibarı" arttırmaya, mesleğe toplumda belli bir yer ve "farklılaşmayı" sağlamaya yönelik hedefleri gerekçelerinde belirtmektedir.

Araştırmada, ankete katılan inşaat mühendislerin % 70.7'si, meslek odasının amacının "meslek mensubunun çıkarıyla birlikte toplumun çıkarlarının gözetilmesi" olduğunu belirtmektedirler. "Meslek örgütlerinin kiteselleşmesi ve toplumsal destek alması, kendi alanlarındaki muhalefete yapmış oldukları katkılarla paraleldir" (Soyer A., 1990). Dolayısıyla meslek odalarının üyelerin çıkarlarını ve taleplerini toplumun çıkarları potasında eriterek, üyelerin yararına olduğu kadar toplumun da yararına işler yapmaları sağlanmalıdır. Ankete katılanların % 82.40'lık bölümü İMO'nun ülkenin kalkınma sürecinde rolü olması gerektiğini belirtirken demokratikleşme sürecindeki katkısına gelince bu oran düşmektedir. Çünkü ülkenin kalkınma sürecinde İMO'nun görevi ve rolü konusunda yükümlü olmadığını düşünenlerin oranı % 1.1 iken, demokratikleşme sürecinde odanın görevi bulunmadığını düşünenlerin oranı % 12.2 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu iki soru bütün seçenekleriyle birlikte incelendiğinde; inşaat mühendislerinin kendi meslek odalarının, ülkenin hem kalkınma hem de demokratikleşme sürecinde daha etkili olarak görev yapmasını bekledikleri ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin geçirdiği son 15 yıllık süreçte odalar hakkında yapılan olumsuz propagandaların odaların demokratikleşme sürecine katkısı görevi değildir yolundaki inançta etkili olduğu da söylenebilir.

Demokrasilerin çoğulcu yapısının örgütlülükten geçtiğini belirtmiştik. Dolayısıyla, örgütlerin ait oldukları toplumsal yapının demokratikleşmesi yolunda çalışmalarda bulunması kaçınılmaz bir görev olmaktadır. Bu çalışmalar, toplumsal muhalefetin kamu yararına gerçekleştirilmesinin temelini oluşturmaktadır.

MESLEK ODASI SİYASET İLİŞKİSİ

Mesleki demokratik kitle örgütleri özelinde İMO'nun kendi mesleki çıkarlarını koruyabilmesi, toplumun çıkarlarını savunabilmesi, kısaca toplumsal muhalefet yapabilmesi için siyasetle iç içe olması gerekmektedir. "Kuşkusuz etkinlik sağlamanın yolu da sözkonusu ikincil örgütlerin ilgi alanlarına yönelik olarak siyasete girmesidir. Demokratik katılım ancak böyle sağlanabilecektir" (Şaylan G., 1990). Örneğin İMO'nun mesleki eğitim sorunlarına, ülkemizin kalkınma ve sanayileşme sorunlarına, kentleşme sorunlarına ilgi duyması bu yönde değerlendirmeler yapıp çözümler önererek talepleri yükseltmesi en tabii hakkı ve görevidir. Çünkü sorunlar ile siyasal iktidarların bunlara ilişkin çözüm önerileri ve yöntemleri ile alacakları kararlar uygulayacakları politikalar kaçınılmaz olarak öncelikle mühendislik mesleğini ve mühendisleri etkilemektedir. İşte bu nedenle meslek odası olarak İMO, kendi meslek alanı içinde bu ve benzer sorunlarda görüş geliştirip çözüm önerileri sunmak; bu görüş ve önerilerin kabulü yönünde çalışmalarda bulunmak zorundadır. Bunun adı siyaset yapmaktır, bu İMO'nun varlık nedenidir. Zaten sivil toplum demokrasi ilişkileri de bu noktada somutlaşarak ortaya çıkmaktadır. Ancak burada kastedilen siyaset hiçbir zaman, siyasi partilerin yaptığı ya da belli kadroların kendi çıkarları için yaptıkları siyaset olmayacaktır.

Bir başka açıdan bireylerin siyasi mücadele verdikleri yer siyasi görüşlerine göre yer alacakları siyasi partilerdir. Siyasi görüşü ne olursa olsun meslek temelinde, bireyler meslek odalarında örgütlenmekte, bir arada bulunmaktadır. Bu nedenle mesleki çıkarların gerektiğinde bütün siyasi ve partisel görüşlere karşı savunabileceği unutulmamalıdır. Ancak, bazı mesleki görüşler ve talepler, siyasi taleplerle öne sürebileceği gibi, ikisi birbirinin içinde de yer alabilmektedir. Örneğin ülkenin sanayileşme ve kalkınma politikalarının dışa bağımlı gelişmesi mesleği direkt ilgilendirdiği için İMO'nun karşı çıkması gerekir ki bu da siyasi talepleri barındırmaktadır.

Konuya bu açıdan bakıldığında inşaat mühendislerinin İMO-Siyaset ilişkisini olumlu yönde kavradıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan inşaat mühendislerinin % 21.8'i, "Odalar, olağan etkinliklerde bulunurken kaçınılmaz olarak siyaset yapar" görüşünü benimserken, "Mesleki çıkarlar ölçüsünde siyasetle ilgilenmelidir" görüşü % 47.9, "Odalar genel siyasetle ilgilenmelidir" görüşü, % 17.3 "Odalar genel siyasetle ilgilenmemelidir" % 13.1 olarak gerçekleşmiştir.

Oda'nın baskı grubu olarak merkezi idare üzerindeki etkinliği konusunda % 68.0 "etkinliği yok" görüşünü belirtirken % 24.7'si "yeterli düzeyde", % 2.2'si "sürekli ve yeterli düzeyde" etkinliği bulunduğu görüşündedir. % 5.1'i ise İMO'nun merkezi idarenin talimatlarına uyması gerektiği görüşündedir.

Öte yandan mesleki çıkarları aşan, dar siyasi görüşleri de aşan konular vardır. Odalar bunlarla uğraşmak durumunda kalmaktadır. Başka bir anlatımla, mesleki konuların

dışında da bazı yanlışlıklara karşı çıkmak gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde demokratik yapılanmanın gereği, herkesin kendisini temsil edebileceği örgütlenmeler mevcut değildir. Bu nedenle meslek odası olmanın yanı sıra, mühendis kimliğinin verdiği aydın olmanın sorumluluğu da belirleyici olmaktadır. "Aydını anlatan değişkenler, düşünce süreci ve toplumsal değişim karşısında duydukları sorumluluk duygusudur (Alkan T., 1977). İşte bu sorumluluk duygusu içerisinde örgütlü olunan meslek odaları vasıtasıyla, siyasi iktidarların aldığı ekonomik siyasi, toplumsal kararlar üzerinde "söz söylemek" mümkündür. Ancak bu tavırlarda neyin nasıl yapılacağını oda yönetim kurulları belirleyecektir. İnsan haklarına sahip çıkma, anti demokratik uygulamalara karşı çıkma, laiklik karşıtlarıyla mücadeleyi bu kapsam içinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu mücadele yapıldığı zaman "herhangi bir siyasi partinin, görüşün temsilcisi olunmaz, meslek çıkarlarının dışında kalan "adam" olmakla ilgili bir şeydir" (Aren S., 1990).

Sonuç olarak inşaat mühendislerinin % 95.3'ü ülkemizde çalışanların yeterince örgütlenmediği kanısını paylaşmaktadır. % 98.1'i meslek mensuplarının örgütlenmesini, % 67.7'si meslek mensuplarının oda formunda örgütlenmesini istemektedir. Üstelik % 69.2 oranında inşaat mühendisi zorunlu olmasada odaya üye olacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan inşaat mühendislerinin odaların etkinliğini sınırlayıcı karakterdeki düzenlemelerin ve örgütlülüğün gerekli olduğunun farkında olduğunu söylemek olasıdır. Ancak aynı inşaat mühendisleri toplumsal yapıda çok farklı sınıf, statü ya da konumda yer almaktadırlar. Bu durum genel olarak bazı mesleki dernek ve odaların haricinde meslek odalarının üye yapısında mevcuttur.

Odalar, ekonomik çıkarların ötesinde, diğer varlık nedenleriyle uğraşmaya başladıkları andan itibaren ideolojik ve politik boyutları olan bir sürece girmektedir. Bu süreçte meslek mensupları ve toplumun çıkarlarını birlikte gözetken bir amaç ve işlev ile yer almalıdır. Toplum çıkarı ideolojisini öne alarak, mesleki alanlarda olağan etkinlik ve eylemlerinde; toplum ve üyelerinin beklenti ve taleplerini yakalayan ve onları dönüştüren bir anlayışı benimsemelidir. Bu dönüştürme işleminde en geniş katılımı sağlayarak insan iradesini bu sürece katması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Alp G., (1996), Mesleki Demokratik Kitle Örgütü: İMO İnşaat Mühendislerinin Odaya Bakış Açıkları, Beklentileri ve Toplumsal Açısından İnceleme, Ankara.

Soyer A., (1990), Demokratik Kitle-Meslek Örgütleri ve Tabip Odaları: Perspektifler/Sorunlar, Sempozyum, ATO Yay.

Şaylan G., (1990), Demokratik Kitle-Meslek Örgütleri ve Tabip Odaları: Perspektifler/Sorunlar, Sempozyum, ATO Yay.

Alkan T., (1997), Aydınlar ve Siyaset, ODTÜ Yay. No: 29.

Aren S., (1990), Demokratik Kitle-Meslek Örgütleri ve Tabip Odaları; Perspektifler/Sorunlar, Sempozyum, ATO Yay.